

ЧИТАОНИЦА ИСТОРИЈСКОГ АРХИВА У ПИРОТУ

Апстракт: У години када Историјски архив у Пироту обележава 65 лета постојања на основу поретка који је успостављен у читаоници, може се закључити и однос архива према научним радницима и другим грађанима који се интересују за архивске материјале. Развој читаонице еквивалентан је развоју Архива Пирот као установе.

Рад је подељен на три дела. У првом, који носи поднаслов *Кафанска рапсодија Архива Пирот*, представљен је кратак историјат селидби Архива од оснивања до изградње наменске зграде. У том селидбеном периоду читаоница готово да није ни постојала, барем не фактички, док је формално била свака „слободна столица“ у просторијама бивших кафана, где се у том тренутку Архив налазио. Други, под насловом *Рад у читаоници*, почиње изградњом наменске зграде када Архив добија просторију за читаоницу, архивску библиотеку, Правила коришћења архивске грађе и друга техничка и обавештајна средства. У наставку ће бити приказани статистички подаци рада у читаоници у последњих десет година, као и искуства корисника који су неколико деценија и година истраживали у Архиву Пирот. У трећем, који носи поднаслов *Да ли ће АРХИС појести читаоницу*, рад се осврће на увођење АРХИС-а и да ли то значи укидање читаонице у перспективи и колико ће то променити улогу архивисте у раду са корисницима.

Кључне речи: читаоница, Архив Пирот, библиотека, Архис

КАФАНСКА РАПСОДИЈА АРХИВА ПИРОТ

Државна архива Среза Пирот званично је почела са радом 1. јануара 1957, иако је основана 14. 11. 1956. године.²

У почетку је радила у просторијама Народног музеја у Пироту, до 31. марта 1957. године. Просторије Музеја биле су претесне и за сопствено особље, па се постављао проблем боравка радника Архива под кровом Музеја. Када се томе дода да је Срески архив у Нишу тражио да Архив Пирот преузме своју грађу из депоа у Нишу, оснивач је био приморан да пронађе место за његов смештај. Од тог тренутка почиње „боемска, односно кафанска, рапсодија“ Архива у Пироту. Решење је пронађено у додели неколико просторија некадашње кафане „Пролеће“ које је користила Станица за заштиту биља.

¹ архивиста, prmvidanovic@gmail.com

² Историјски архив у Пироту (ИАПи), Народни одбор Среза Пирот, Решење о оснивању државне архиве Среза Пирот, бр. 12781, 14. 11. 1956, кут. 130. *Види:* Милета Манић, *Историјски архив у Пироту 1956 – 2016*, Пирот, 2016, *passim*; Предраг М. Видановић, *Водич Историјског архива у Пироту*, Пирот, 2019, 9-16.

Пресељењем у зграду Станице за заштиту биља, 1. априла 1957. године, Архив је добио две просторије и у њима радио под веома тешким просторним и хигијенским условима, нарочито после преузимања архивске грађе од Историјског архива у Нишу. Од 28. децембра 1957. године ситуација се у погледу просторија нагло поправила. Тако су 1958. и 1959. година протекле у релативно бољим условима смештаја. Архив је, сем подрума, добио целу зграду Станице за заштиту биља (седам радних просторија са укупном површином од 142 m²). У том периоду број преузетих фондова премашао је 90. Међутим, за поменућу зграду било је и других заинтересованих. Оснивач је решио да има приоритетнијих институција и донео одлуку да се током јануара 1960. године Државна архива исели из зграде Станице за заштиту биља, а у њу усели Картонажа.

Архив се сели и изнајмљује две собе за канцеларије (10,85 m² + 11,55 m²), у згради Светозара Лилића на Тргу Републике бр. 192 и Банковићеву кафану као архивски депо (51,60 m²) на Тргу Републике бр. 65. Канцеларије су одговарале намени, док је архивски депо сликовито описан у једном од извештаја:

„Магацински депо је смештен по крајњој нужди. Смештен је у старој, приземној, рабатној, из дворишта склоној паду згради. Налази се у саставу других зграда, те постоји бојазан од пожара.“

Непуне четири године касније од оснивања, Државна архива Среза Пирот је 13. маја 1960. године одлуком Савета Историјског архива у Нишу припојена Историјском архиву у Нишу, као Архивски центар, а касније постаје Архивско одељење. Трансформисањем самосталне Државне архиве Среза Пирот у Архивски центар (одељење) у Пироту Историјског архива у Нишу започиње неславни период у функционисању архивске службе на територији Пиротског округа. Замиру сви основни послови предвиђени номенклатуром основних послова. Обављају се само најосновније, такођећи магацинске делатности. У Архивском одељењу било је запослено само једно лице.

Зграда кафане „Бела мачка“

Ангажовање локалних власти да се Архивском одељењу обезбеди одговарајући објекат који би пружао оптималне физичке услове за смештај архивске грађе, увек је било присутно. Један од таквих објеката је зграда кафане „Бела мачка“ на Тргу Републике 148. Просторије су приведенe намени. Једна од њих се користила за канцеларију, док су друге две, мања и већа, биле депои.

По свим критеријумима за локацију архивске зграде објекат није одговарао намени. Радне просторије су биле одмах поред прометне саобраћајнице, а депои нису били одвојени од суседних зграда, што је недопустиво када се имају у виду потенцијални узроци пожара.

Међутим, зграда је одговарала другоме. Локална Угоститељска радна организација „Србија“ поседовала је зграду са виноградом (тзв. Новакова вила). Та вила није била погодна за вршење њихове делатности, али су њени представници имали замисао како да се зграда „Бела мачка“ преуреди у угоститељски објекат.

Долази до договора представника обе заинтересоване стране. Угоститељска радна организација „Србија“ се обавезује да, поред замене објеката, изгради архивски депо у површини од 100 m². Крајем 1981. године закључен је уговор о замени зграда.

Зграда Новакове виле

Архивско одељење је доживело још једно болно пресељење, мање за особље, а више за сређену архивску грађу. И нови објекат није задовољио потребе Архива, имајући у виду да локација зграде не задовољава ни минимум критеријума. Зграда је била изложена различитим ризичним ситуацијама. Сигурносних система, поподневне и ноћне заштите није било. Нови смештајни депо није у потпуности задовољавао критеријуме. Северни зид депоа је периодично влажио, док је подрум због влаге могао служити само за смештај огревног материјала. Врло тешко сређена архивска грађа заслуживала је много бољи објекат него што је Новакова вила која је била удаљена десетак километара од центра града и од зграде Скупштине општине (налазила се на обронцима брда Сарлах, у виноградима). Без знатних материјалних средстава, које Архив није имао, зграду није било могуће адекватно пренаменити.

Ни кадровска политика у архиву није се много разликовала од смештајне. Током 1979, тј. после четрнаест година, Архивско одељење добија помоћног радника. Наредне 1980. године преузет је још један радник који је више година радио на пословима сличног карактера у писарници Скупштине општине Пирот.

Почетком 1984. године Одељење први пут добија факултетски образован кадар који одмах иде на шестомесечни течај за архивске раднике, организован од стране Архива Србије. У наредном периоду рад у Одељењу је нагло оживео, нарочито на пољу сређивања и заштите архивске грађе ван Архива.

Број радника се увећао до 1984. на четири, а 1992. године на седам извршитеља, док су се услови рада погоршавали. Влаге је било све више. Радне просторије су постале претесне, а депо је био испуњен до максимума. Није било више места на полицама, па је новопримљена грађа одлагана на под између полица. Највећи проблем је било грејање у зимским месецима. Било је забрањено грејање средствима са отвореним пламеном. Средства са ноћном акумулацијом енергије била су искључена због непостојања ноћне службе дежурстава. Стање је постало још горе када је установљено да је кровна конструкција иструлела и да је склона паду.

То су били разлози због којих су за радне просторије Архивском одељењу додељене неусловне кровне просторије у згради Скупштине општине Пирот. Додељене су три просторије за канцеларије и једна на другом крају зграде за смештај директора.

Започео је период новог функционисања Архивског одељења који је трајао до усељења у нову зграду. Радне просторије су биле на трећем спрату зграде Скупштине општине Пирот, а архивски депо у Новаковој вили. Започеле су свакодневне шетње на релацији зграда Скупштине општине – Новакова вила. Несређени документарни материјал је ношен на трећи спрат, док су сређена архивска грађа и безвредни документарни материјал одвожени у архивски депо. Када се томе додају свакодневна одлажења до депоа због издавања уверења и сарадње са истраживачима, може се закључити да су се послови извршавали на граници издржљивости. Архивско одељење се непрекидно обраћало за помоћ оснивачу, тј. Одељењу за ванпривреду Општине Пирот, Министарству културе и матичном Архиву Србије, па је уследило и њихово ангажовање да се проблеми реше.

Темпо рада у Архиву прекинуо је референдум 27. децембра 1988. године у Историјском архиву Ниш. Услед финансијских несугласица са архивским одељењима у Прокупљу и Пироту, матични Историјски архив у Нишу донео је одлуку да се иста изузму и препусте оснивачима.

На референдуму је усвојен самоуправни споразум о удруживању Архивског одељења Пирот и Музеја Понишавља Пирот. На основу њега су сви радници Архивског одељења постали радници Музеја Понишавља Пирот.

Упоредо са активностима око обезбеђивања одговарајућег смештајног и радног простора, локална самоуправа у Пироту је радила на осамостаљењу Архива. Најзад је закључено да је за њега, првенствено за заштиту архивске грађе, најбоље да добије статус самосталне и независне установе.

На основу *Закона о јавним службама*³, *Закона о културним добрима*⁴, *Закона о делатностима од општег интереса у области културе*⁵ и *Статута општине Пирот*⁶, Скупштина општине Пирот на седници од 9. јула 1993, Скупштина општине Димитровград на седници од 8. септембра 1993. и Скупштина општине Бабушница на седници од 30. децембра 1993. године донеле су одлуку о оснивању Историјског архива у Пироту за општине Пирот, Димитровград и Бабушница. Општина Бела Паланка придодата је Архиву Пирот према територијалној надлежности Пиротског управног округа.

Свакако нам овај кратки осврт на историјат Историјског архива у Пироту приказује општу немогућност формирања читаонице у правом смислу и са адекватним условима.

С обзиром на то да није било простора који би задовољио минимум критеријума, предложено је да се догради или адаптира неки већ постојећи објекат. Међутим, показало се да је то веома скупо решење и закључено је да је најбоље да се крене са изградњом нове наменске зграде.

³ Службени гласник Републике Србије, 42/1991.

⁴ Службени гласник Републике Србије, 6/1990.

⁵ Службени гласник Републике Србије, 42/1992.

⁶ Међуопштински службени лист Ниш бр. 27/1991.

Зграда Архива се налази у улици Српских владара 130, на катастарским парцелама 2414/1 и 2414/2 (укупно 3.900 m²). Парцеле за изградњу Историјског архива у Пироту власништво су Града Пирота. Двоспратна зграда, иако чини једну целину, у унутрашњости је подељена на два дела. У пословном делу са подрумом су помоћне просторије и котларница, а на спратовима се налазе канцеларије, санитарни чвор и читаоница. У другом делу налази се на оба спрата по један депо одвојен металним вратима од пословног дела. Зграда је укупне површине од 780 m² и садржи осам канцеларија, приручну библиотеку, читаоницу и два депоа од по 250 m². Дугоочекивани дан за Архив био је 14. август 2006. године када су добијени кључеви од нове зграде. Обезбеђене су архивске полице и ормани за смештај архивске грађе и започета је њихова монтажа. Сви радници Архива су радили на превозу и уношењу докумената у депое.

Свечано отварање нове зграде Историјског архива било је 15. децембра 2006. године у присуству представника Министарства културе, челника локалне самоуправе, представника јавних предузећа и установа, медија и јавности.

525

РАД У ЧИТАОНИЦИ

Тек у новој згради Архива формираће се просторија за читаоницу и просторија за архивску библиотеку. Приликом пројектовања планирана је наменска просторија за читаоницу која се налази у приземљу. Касније је у њој смештена канцеларија рачуновође, док је просторија прихватног депоа пренамењена у читаоницу. Прихватни депо архива се сада налази у адаптираној просторији у подруму. У читаоници могу да раде три истраживача истовремено. Опремљена је рачунаром, читачем микрофилма и фотокопир апаратом. У просеку Архив бележи 115 истраживачких дана годишње. Први Правилник о условима и начину коришћења архивске грађе и књижног фонда у читаоници Историјског архива у Пироту усвојен је 2014. године.⁷ Њиме се регулишу услови и начин коришћења архивске грађе и књижног фонда од стране корисника, тј. научних радника, истраживача и других корисника. Истраживање и одабирање грађе за рад корисник врши на основу информативних средстава којима Архив располаже.

Давор Лазаревић, професор историје у пиротској Гимназији, један је од честих истраживача у Архиву. Први његов утисак приликом истраживања су насмејани, добронамерни и предусретљиви архивисти који су били спремни да помогну истраживачу. Њему као почетнику истраживачу, који је имао добру вољу и ентузијазам, није било баш претерано јасно шта конкретно тражи. Радом са архивистима схватио је колико су људски ресурси кључна карика у комуникацији истраживача са једне и архивске грађе са друге стране. Данас господин Лазаревић истиче велики значај Водича кроз архивску грађу Историјског архива у Пироту, који знатно олакшава рад истраживача, али је добра комуникација са архивистима за њега остала кључна карика доброг истраживања. Жива реч, радна атмосфера у читаоници, пријатни разговори, размена мишљења за њега су и даље кључне асоцијације на истраживачки рад у Архиву. Он каже „да се у томе крије нека врста магије тог про-

⁷ ИАП, *Правилник о условима и начину коришћења архивске грађе и књижног фонда у читаоници Историјског архива у Пироту*, бр.151/14 од 14. 2. 2014.

стора, докумената и свега онога што је адреналин који покреће на даље бављење историјском науком“.

Читаоница архива у Пироту

526

Цветко Иванов, пензионер из Димитровграда, дугогодишњи је истраживач у Архиву који иза себе има на десетине монографија димитровградских села. Један је од ретких истраживача који је истраживао у Новаковој вили и на трећем спрату тадашње Скупштине општине. Сећа се просторија у Новаковој вили, њиховог мириса на влагу и константне прашине у ваздуху. Наменске читаонице није било. Истраживачи су користили радне просторије заједно са архивистима. У његовом сећању су остали запослени у Архиву који су се трудили да на сваки начин помогну истраживачима. Знајући за његову алергију на прашину, радници Архива су из Новакове виле доносили документацију на трећи спрат Општине, што је Иванову олакшао рад, али су зато радници били изложени великим напорима. У зимском периоду то је била стална активност архивиста, јер се зими у Новакој вили није могло дуго боравити. Иванов, упоређујући тадашње услове са условима које је Архив добио у новој згради, сматра да су они данас такви да би их пожелело сваки истраживач. Чисте и пријатне просторије за рад и љубазно особље које је увек спремно да помогне истраживачу гаранција су да ће сваки истраживач брже и квалитетније решити постављене задатке. Поред Архива у Пироту, Цветко Иванов је истраживао и у архивима у Бугарској и подвлачи да су услови рада једнаки, ако не и бољи од услова рада у неким „великим“ архивима. Ипак, сматра да читаоница у којој могу да раде два до три истраживача истовремено није довољно за Окружни архив.

Да није све идеално у читаоници Архива у Пироту, потврђује и истраживач Горан Николић, политиколог и главни уредник „Пиротског зборника“. Он није истраживао у Новаковој вили и у згради Општине, али је због других послова био у овим просторијама и сматра да су услови за рад били „скупчени“ и за раднике, а камоли за истраживаче. Што се тиче нове зграде, сматра да просторија за истраживаче није адекватно одабрана. Како смо горе напоменули реч је о просторији која је према пројекту била намењена за прихватни депо. Она се налази између депоа 1 и осталих канцеларија у Архиву. Приликом рада архивиста ова просторија постаје пролазна (радници стално улазе и излазе из депоа) и то, свакако, деконцентрише истраживаче. Како је према димензијама највећа просторија у том делу зграде, често служи и за манипулативне активности радника, а нарочито зими када је у депоима у којима нема грејања немогуће радити. Николић даље замера и то што је она једна

од најмрачнијих просторија у згради, с обзиром на њен положај, где сунчеви зраци не допиру у пуном светлу. Стално је у сенци.

Руководство у Архиву је свесно овог проблема, али тренутно нема ни физичких, а ни материјалних могућности да се он реши на опште задовољство. Архив у Пироту већ неколико година уназад има проблема са смештајним капацитетима, јер су депои попуњени до последње полице. Како би се овај смештајни проблем решио, израђена је пројектна документација којом се предвиђа изградња додатне зграде поред постојеће. У њој је, поред великог депоа, новог прихватног депоа, канцеларије за сређивање и микрофилмовање, предвиђена просторија у којој би била смештена и библиотека, а која би служила и за читаоницу. У њу би се могло сместити више истраживача у много повољнијим и примеренијим условима. Нажалост, иако је пројектна документација завршена још 2018. године и добијена и грађевинска дозвола, све је остало само на идеји.

527

Библиотеке у архивима саставни су део рада сваког архива. Библиотечки књижни фондови су неопходна допуна архивских фондова. Задатак ових библиотека је да истраживачима и архивским радницима стави на увид штампање материјала који су у непосредној вези са архивском грађом одређеног архива. Политика набавке и попуна књижног фонда у непосредној је вези са стварном и територијалном надлежношћу самог архива. Историјски архив у Пироту је свој књижни фонд од 4.985 публикација поделио на публикације са свога подручја, тзв. завичајне публикације историографског и монографског карактера, локалних часописа и листова и значајних ствараоца са надлежне територије. Други део је општег типа. Поред публикација историографског типа и монографија и општих издања значајних установа и институција, ту је и део општих материјала: републичке и некадашње савезне службене новине, опште енциклопедије, речници и библиографије, неки од дневних и недељних листова, статистичке публикације и друге публикације општег типа и значајне илустрације. Књижни фонд и архивска грађа користе се у згради Архива и не могу се износити.

УМЕСТО ЗАКЉУЧКА ИЛИ ДА ЛИ ЋЕ АРХИС ПОЈЕСТИ ЧИТАОНИЦУ

Дигитална револуција захвата све области живота, па се све већом употребом информационих технологија трансформише и сама архивистичка делатност. Закон о архивској грађи и архивској делатности⁸ (чланом 14, тачком 3) обавезује ствараоца и имаоца архивске грађе, осим физичких лица, да донесу Општи акт о начину евидентирања, заштите и коришћења електронских докумената. Тако ће и архиви у перспективи морати да преузимају и чувају изворе у електронском облику. С тим у вези, посредством дигиталних технологија прошлост ће се сагледавати кроз нове медије, а приступ истраживању и представљању прошлости заснивати на новим комуникационим технологијама.⁹

⁸ Службени гласник Републике Србије, 6/2020.

⁹ Види: др Љубинка Шкордић; др Владимир Петровић, *На путу ка дигиталној историји, дигитални центар института за савремену историју*, Архивистичко друштво Србије,

Према смерницама за дигитализацију културног наслеђа Републике Србије, коју је дало Министарство културе и информисања Републике Србије, установама се препоручује коришћење информационих система који омогућавају основни рад на пословима дигитализације, обуку и подршку у раду са дигитализованом грађом, као и различите облике видљивости и доступности културног наслеђа.¹⁰ Такви информациони системи користе се у процесима дигитализације и архивирања документације и њиховом применом задовољавају се основна законска начела која се огледају у заштити, видљивости и доступности информација јавности. Суштина спровођења ових смерница јесте да се обезбеди униформност у раду у установама заштите у процесу дигитализације. Другим речима, то подразумева уједначавање методологије, дефинисање и обезбеђивање жељеног квалитета дигиталних копија за трајно чување и њихову могућност коришћења на различите начине, начин презентације, као и претраживост и преглед дигиталних садржаја. Као стратешки принцип и циљеви дигитализације наводи се да „дигитализовано културно наслеђе између осталог треба да омогући научно-истраживачки рад и примену у науци, образовању и изградњи друштва заснованог на знању, као и у економском развоју земље“.¹¹

У складу са свим наведеним, у архивима је у току процес увођења Јединственог информационог система за дигитализацију, управљање и чување архивске грађе, АРХИС, техничко-технолошки систем за управљање документима. Овај информациони систем усклађен је са стандардима и препорукама специјализованих међународних организација који омогућава одговорну, ефикасну и системску контролу стварања, примања, евидентирања, архивирања, чувања и коришћења докумената у неограниченом временском периоду. АРХИС представља унапређење архивске делатности. Овај систем је заснован на принципима које налаже архивистичка струка и олакшава рад архивиста, убрзава га и прилагођава савременим условима пословања. Умрежавање архива омогућава претрагу по кључним речима, чиме олакшава рад истраживачима и корисницима, што нас наводи на размишљање, у перспективи, да ли ће читаоница изгубити своју улогу. АРХИС ће бити место где ће се сливати целокупни рад архивисте, а не читаоница. Ако је читаоница огледало једног архива, у будућности ће то вероватно бити АРХИС. Поставља се питање смисла архивисте у раду са истраживачима, колико ће се његова улога променити и да ли ће у будућности бити потребан саговорник истраживачима. Интервјуисани истраживачи, приликом писања овог рада, потенцирали су разговоре и консултације са архивистима. Значајан акценат дат је, у њиховим исказима, на пожутеле странице докумената и мирис старог папира, што ће се дигитализацијом свакако изгубити. Тврде да је сам долазак у Архив и однос са документом и архивистом додатна инспирација и неопходна карика приликом стварања једног научног рада. Дакле, на крају се заиста може поставити питање: Да ли ће АРХИС појести читаоницу а од архивисте, дежурног у читаоници, створити „чат бота“ као на интернет страницама туристичких агенција?

Архивска грађа у теорији и пракси, Зборник радова 4, Београд, 2020, 178-190.

¹⁰ *Смернице за дигитализацију културног наслеђа у Републици Србији*, Министарство културе и информисања Републике Србије, Београд, 2017, 2.

¹¹ Исто, 5.

РЕЗИМЕ

Читаоница у Архиву је место где се слива целокупни рад архивиста. У њој се сусрећу корисник и архивиста са заједничким циљем да преко архивске грађе дођу до потребних података. Читаоница у Историјском архиву у Пироту развијала се онако како се развијао и сам Архив. Због тога се може рећи да је читаоница, у ствари, огледало Архива. Од оснивања Архива Пирот 1956, па до 2006. године, када се уселио у нову наменску зграду, Архив Пирот се селио у неприкладне и ненаменске просторије, а као по правилу то су све биле бивше градске кафане. У таквим околностима није било организоване читаонице. Не постоје подаци о раду са корисницима и истраживачима. Тек у новој згради формираће се читаоница у Архиву, као и архивска библиотека. Усвојен је Правилник о условима и начину коришћења архивске грађе и књижног фонда у читаоници (2014. године). Од тада, у просеку Архив Пирот бележи 115 истраживачких дана годишње.

529

Дигитална револуција не мимоилази ни архиве. У њима се спроводи процес увођења јединственог информационог система за дигитализацију, управљање и чување архивске грађе, тј. АРХИС. Дигитализацијом архивске грађе и умрежавањем архива олакшава се рад истраживачима и корисницима, што наводи на размишљање да ли ће се то, у некој блиској или далекој перспективи, као одраз из читаонице која је огледало архива, преселити у Архис.

ИЗВОРИ И ЛИТЕРАТУРА

Извори:

- Историјски архив у Пироту, Народни одбор Среза Пирот, Решење о оснивању државне архиве Среза Пирот, бр. 12781, 14. 11. 1956. кут. 130.
- Историјски архив у Пироту, *Правилник о условима и начину коришћења архивске грађе и књижног фонда у читаоници Историјског архива у Пироту*, бр.151/14 од 14. 2. 2014.
- Међуопштински службени лист Ниш бр. 27/1991.
- Смернице за дигитализацију културног наслеђа у Републици Србији, Министарство културе и информисања Републике Србије, Београд, 2017.
- Службени гласник Републике Србије бр. 6/1990, 42/1991, 42/1992, 6/2020.

Литература:

- Видановић, М. Предраг. *Водич Историјског архива у Пироту*, Пирот, 2019.
- Манић, Милета. *Историјски архив у Пироту 1956 – 2016*, Пирот, 2016.
- Шкодрић, Љубинка; Петровић, Владимир. *На путу ка дигиталној историји, дигитални центар института за савремену историју*, Архивистичко друштво Србије, Архивска грађа у теорији и пракси, Зборник радова 4, Београд, 2020.

Predrag M. VIDANOVIĆ

READING ROOM OF THE HISTORICAL ARCHIVES IN PIROT

Summary

530

A reading room in the archives is a place where whole archivists' work flows down. There, the archivist and the user are met with common goal to acquire needed data through archival material. The reading room in the Historical Archives in Pirot has been developing the same as the Archives itself. That is why it could be said that the reading room is actually the mirror of the Archives. Since the establishment of the Archives in Pirot in 1956 until 2006, when it has been moved to the new building designated for it, the Archives in Pirot has been moving to unsuitable premises, and, as a rule, they all were former town's taverns. In such circumstances, the reading room could not be organized. There is no data about the work with the users and researchers. When the Archives moved to the new building, the reading room was established so as the Archives' library. The Statute on the terms and conditions of use of archival material and library fond in the reading room was adopted in 2014. Since then, the Archives in Pirot records 115 research days per year.

Digital revolution did not bypass the archives. The unique information system for digitisation, management and protection of archival holdings – ARHIS, is being implemented in the archives. Digitisation of archival material and networking of the archives facilitate researchers' and users' work which leads us to ask ourselves whether, in a near or far future, the reflection from the reading room, as archives' mirror, will move into ARHIS.